

KP secinājumi par degvielas cenu pieauguma cēloņiem Latvijā, izvērtējot mazumtirdzniecības cenu izmaiņas 2026. gada pirmajā ceturksnī

Lai pārbaudītu degvielas cenu pieauguma iemeslus atbilstoši tās kompetencei, KP veica analīzi par degvielas cenu veidošanās mehānismiem degvielas mazumtirdzniecības tirgū. Šīs pārbaudes ietvaros KP savas kompetences ietvaros ieguva informāciju un analizēja degvielas mazumtirdzniecības tirgus dalībnieku cenu noteikšanas praksi un cenu izmaiņu dinamiku, lai identificētu iespējamus faktorus, kas varētu būt ietekmējuši cenu pieaugumu 2026. gada martā, salīdzinot ar janvāra un februāra mēnešiem. Analizējot situāciju, KP izvērtēja degvielas mazumtirdzniecības tirgus dalībnieku sniegto informāciju par degvielas cenu komponentēm, degvielas pārdošanas un iepirkuma cenām, degvielas piegādes līgumu nosacījumiem un citiem faktoriem, kas ietekmēja degvielas cenu izmaiņas 2026. gada pirmajā ceturksnī. Tāpat arī KP veica salīdzinājumu degvielas mazumtirdzniecības cenām Baltijas valstīs.

Izpētes rezultātā KP secināja, ka degvielas cenu veidošanos un tās izmaiņas 2026. gada pirmajā ceturksnī būtiski ietekmēja objektīvi ārējie apstākļi, ģeopolitiskā situācija, ar to saistītais straujais naftas produktu cenu pieaugums un izmaiņas degvielas iepirkuma cenās. KP nekonstatēja apstākļus, kas varētu liecināt, ka degvielas mazumtirdzniecības tirgū darbojošies tirgus dalībnieki varētu būt īstenojuši konkurenci ierobežojošas darbības, kā dēļ tiktu ietekmēti konkurences apstākļi degvielas mazumtirdzniecības tirgū.

Degvielas mazumtirdzniecības tirgū pastāv priekšnosacījumi augstai patērētāju cenu jutībai, jo degviela ir savstarpēji viegli salīdzināma un aizvietoājama. Līdz ar to pat nelielas cenu atšķirības var ietekmēt degvielas patērētāju izvēli un veicināt konkurences spiedienu uz cenām.

Par degvielas mazumtirdzniecības cenu veidošanos

KP norāda, ka jau 2022.gadā veiktajā Degvielas mazumtirdzniecības tirgus uzraudzībā (<https://www.kp.gov.lv/lv/media/10458/download?attachment>) tika analizētas degvielas cenu veidojošās komponentes un cenu noteikšanas mehānismi. Izvērtējot aktuālo situāciju, KP konstatēja, ka degvielas mazumtirdzniecības cenu veidojošās komponentes un cenu noteikšanas pamatprincipi nav būtiski mainījušies.

Izvērtējot aktuālās degvielas mazumtirgotāju sniegtās cenu veidojošās komponentes un degvielas iegādes līgumu nosacījumus uz 2026. gada martu KP secināja, ka degvielas cenu komponentu sadalījums un to īpatsvars palicis līdzīgās robežās:

- degvielas iepirkuma cena (vairumtirdzniecības cena), kas sastāda aptuveni 45-55% no gala cenas;
- nodokļi un nodevas (akcīzes nodoklis, pievienotās vērtības nodoklis, obligāto rezervju nodeva), kas kopumā veido aptuveni 40–50% no gala cenas;

- mazumtirgotāju uzcenojums veido 5–10% no gala cenas, kurā ietilpst arī loģistikas, uzglabāšanas un citas ar degvielas uzpildes staciju uzturēšanu saistītās izmaksas.

Lielāko daļu degvielas mazumtirgotāji iepērk saskaņā ar ilgtermiņa līgumiem, kuros iepirkuma cenu noteikšana balstās uz standartizētām formulām. Šajās formulās būtiska nozīme ir starptautiski atzītiem naftas produktu cenu etaloniem (piemēram, Platts cenu rādītājiem), kas atspoguļo attiecīgo produktu tirgus vērtību starptautiskajos tirgos.

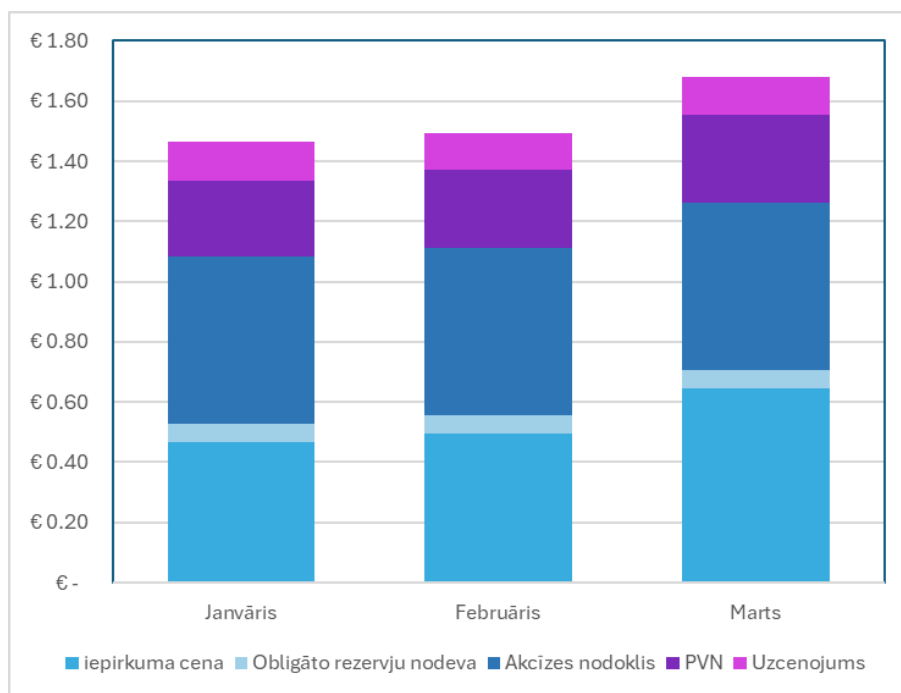
Ilgtermiņa līgumu gadījumā galīgā degvielas cena parasti tiek noteikta pēc noteikta perioda (piemēram, nedēļas vai mēneša) cenu vidējām vērtībām, kas nozīmē, ka piegādes brīdī galīgā cena mazumtirgotājam ne vienmēr ir zināma, īpaši, ja naftas produktu biržās novērojamas straujas cenu izmaiņas. Savukārt tā saucamajos tūlītējos (*spot*) darījumos cena tiek noteikta darījuma dienā. Tomēr neatkarīgi no līguma veida degvielas cenu galvenokārt nosaka starptautisko naftas produktu tirgu cenu līmenis.

Par degvielas cenu pieaugumu un degvielas mazumtirgotāju uzcenojumu

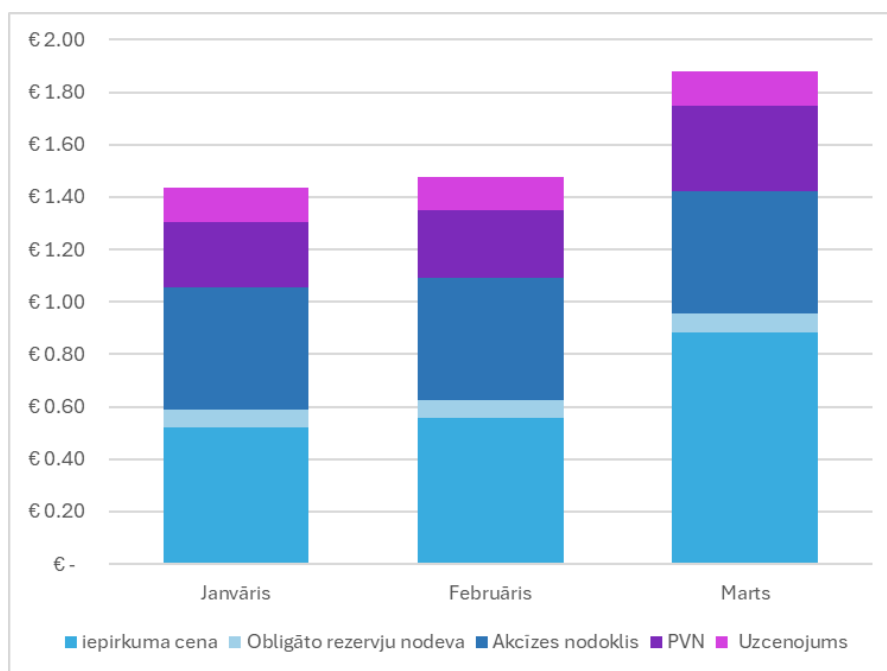
KP iegūtā informācija, kā arī degvielas cenu komponentu struktūras analīze¹ (skat. attēlus Nr. 1 un Nr. 2) neliecina, ka degvielas cenu pieaugums mazumtirdzniecībā martā, salīdzinot ar janvāri un februāri, būtu saistīts ar mazumtirdzniecības uzcenojuma palielināšanu. Redzams, ka periodā no š.g. janvāra līdz martam visbūtiskāk pieaug tieši iepirkuma cenas komponente – 95. markas benzīnam par aptuveni 39%, bet dīzeļdegvielai par aptuveni 70%, kas arī veido straujā cenu kāpuma pamata iemeslu.

Savukārt degvielas mazumtirdzniecības uzcenojums uz litru eiro izteiksmē saglabājas relatīvi stabils, taču tā procentuālais īpatsvars kopējā cenā martā, salīdzinājumā ar iepriekšējiem gada mēnešiem, samazinās. Tas parāda to, ka degvielas mazumtirgotāji iepirkuma cenu pieaugumu daļēji absorbē savās maržās.

¹ KP vērš uzmanību, ka tās rīcībā esošā informācija par iepirkuma cenu komponenti nav pilnībā viendabīga – tirgus dalībnieki to var aprēķināt atšķirīgi. Tas nozīmē, ka iepirkuma cenā var būt iekļauti dažādi izmaksu elementi (piemēram, piegāde līdz terminālim, uzglabāšana u.c.), un ne vienmēr ir pilnīga pārlicība, ka visi tirgotāji šo komponenti definē vienādi. Līdz ar to šo datu savstarpēja salīdzināmība ir vērtējama piesardzīgi.

Benzīna 95. markas cenas komponentes 2026. gada janvāris - marts

Avots: KP aprēķins pēc tirgus dalībnieku sniegtiem datiem.

Dīzeļdegvielas cenas komponentes 2026. gada janvāris - marts

Avots: KP aprēķins pēc tirgus dalībnieku sniegtajiem datiem.

Papildus minētajam būtiski ņemt vērā, ka mazumtirdzniecības uzcenojums pilnā apmērā neatspoguļo tirgotāja peļņu. Tajā tiek iekļautas arī dažādas ar degvielas pārdošanu saistītās izmaksas, piemēram:

- loģistikas un transportēšanas izmaksas,
- degvielas uzglabāšanas izmaksas,
- degvielas uzpildes staciju uzturēšana,
- darbinieku algas,
- kā arī citas administratīvās un saimnieciskās izmaksas.

Biežākas cenu izmaiņas, tostarp vairākas reizes dienā, ir saistītas ar augstu svārstīgumu starptautiskajos tirgos. Tirgus dalībnieki pielāgo cenas, lai atspoguļotu iepirkuma cenu straujās izmaiņas, mazinātu zaudējumu risku un ņemtu vērā sagaidāmās izmaksu tendences.

2026. gada martā Platts cena degvielai būtiski pieauga – benzīnam par aptuveni 55% (gandrīz 0,40 EUR/l), bet dīzeļdegvielai par aptuveni 111% (vairāk nekā 0,80 EUR/l). Atsevišķos gadījumos tika novērotas arī īpaši straujas īstermiņa svārstības, piemēram, dīzeļdegvielas cenai vienas dienas laikā pieaugot par aptuveni 0,20 EUR/l.

Lai gan kā galvenais faktors degvielas cenu pieaugumam 2026.gada martā ir straujais degvielas iepirkuma cenu kāpums starptautiskajos tirgos, KP secina, ka cenu veidošanos ietekmēja arī citi sekundāri faktori, tostarp piegādes un loģistikas izmaksu pieaugums, kā arī valūtas kursa svārstības. Šo faktoru kopums rada nenoteiktību par nākotnes izmaksām, līdz ar to darījuma cena piegādes brīdī ne vienmēr ir pilnībā prognozējama.

Par cenu pārnesi un uzkrājumiem

KP konstatēja, ka degvielas cenu pārnese no vairumtirdzniecības uz mazumtirdzniecības līmeni notiek salīdzinoši īsā laikā, tomēr ne vienmēr momentāni. Cenu izmaiņas var izpausties ar zināmu laika nobīdi, kas saistīta ar piegādes cikliem, degvielas iegādes līgumiskajiem nosacījumiem un degvielas krājumu apripi.

KP secina, ka lielākie degvielas mazumtirgotāji parasti uztur ierobežotus degvielas krājumus, kas galvenokārt paredzēti operacionālās darbības nodrošināšanai. Lielākoties šie krājumi paredzēti salīdzinoši īsam laika periodam (vidēji 5 dienas), līdz ar to tas nav uzskatāms kā instruments ilgstošai cenu stabilizēšanai vai cenu pieauguma aizkavēšanai.

Konkurences apstākļi degvielas mazumtirdzniecības tirgū būtiski ietekmē cenu noteikšanu. Ņemot vērā konkurences apstākļus degvielas mazumtirdzniecības tirgū lokālajā teritorijā, cenu paaugstināšana no degvielas mazumtirgotāju puses ne vienmēr notiek tūlītēji, bet biežāk tiek īstenota pakāpeniski, īpaši gadījumos, kad degviela ir iegādāta par augstāku cenu. Tas skaidrojams ar to, ka degvielas mazumtirgotāji savos cenu noteikšanas lēmumos ņem vērā konkurentu cenu līmeni un patērētāju augsto cenu jutību. Degvielas mazumtirgotāji rēķinās, ka strauja cenu paaugstināšana var radīt

būtisku pieprasījuma samazinājuma risku konkrētajā degvielas uzpildes stacijā, jo patērētāji var salīdzinoši viegli izvēlēties alternatīvu mazumtirgotāju. Līdz ar to degvielas mazumtirgotāji cenu izmaiņas veic piesardzīgi un pakāpeniski, lai, atspoguļojot pieaugošās iepirkuma izmaksas, vienlaikus saglabātu konkurētspēju tirgū. Šāda cenu izmaiņu prakse rada īstermiņa svārstības mazumtirgotāju peļņas maržās, atsevišķos periodos tās samazinās, citos paaugstinās, līdz ar to mazumtirgotāju peļņa ir jāvērtē plašākā laika periodā, nevis balstoties uz atsevišķiem novērojumiem konkrētos datumos.

Būtiski, ka arī strauja cenu pieauguma periodā 2026. gada martā degvielas mazumtirgotāji turpināja īstenot cenu akcijas un aktīvi konkurēt par patērētājiem, piedāvājot būtiskas atlaides no pilona cenām, lai piesaistītu klientus savām degvielas uzpildes stacijām. Tādējādi secināms, ka degvielas mazumtirgotāji cenu noteikšanā ņem vērā gan konkurentu rīcību, gan patērētāju cenu jutību, un cenu izmaiņas tiek veiktas piesardzīgi un pakāpeniski, lai saglabātu konkurētspēju tirgū.

Par iespējami konkurenci ierobežojošu rīcību

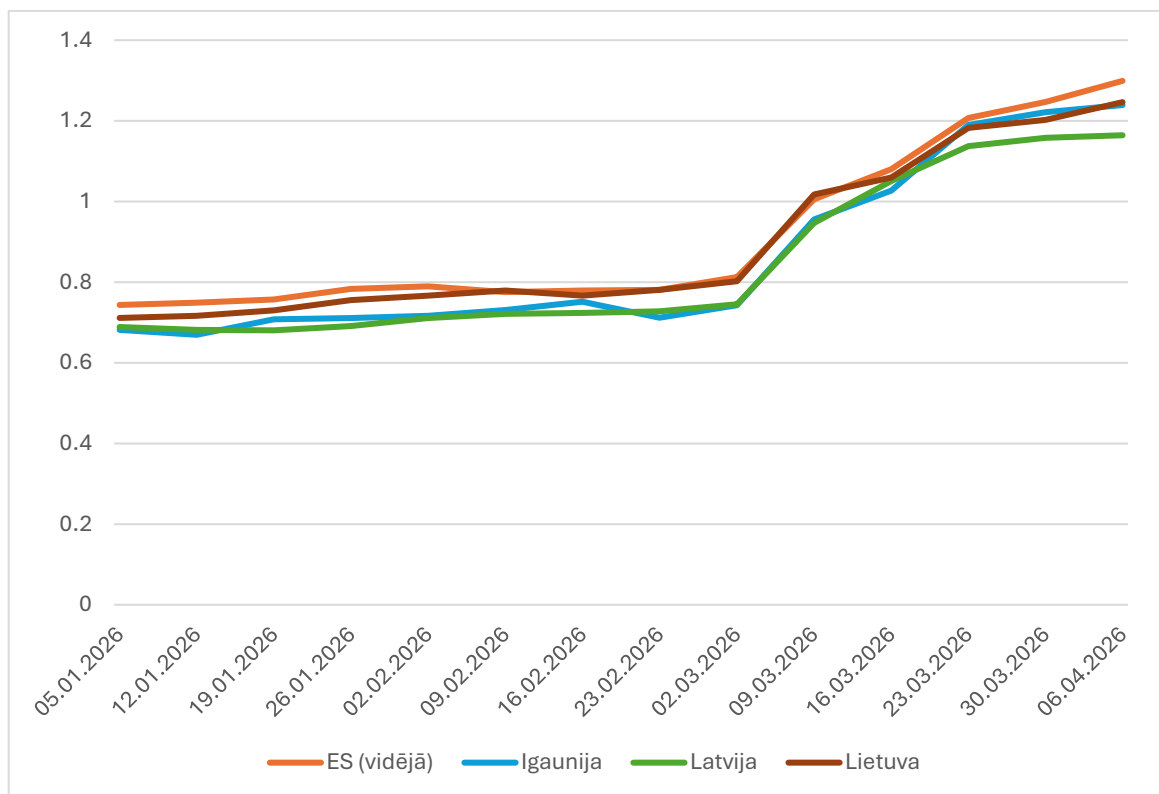
No degvielas mazumtirgotājiem saņemtā informācija par degvielas cenām šī gada pirmajā ceturksnī un degvielas cenām Baltijā sākotnējā analīze pirmšķietami neliecina, ka degvielas cenu straujais kāpums martā ir saistīts ar degvielas mazumtirgotāju savstarpēji saskaņotu konkurenci ierobežojošu rīcību. Degvielu cenu izmaiņas īsā laika periodā un visiem degvielas mazumtirgotājiem noteica vieni un tie paši ar degvielas iepirkuma cenu pieaugumu ģeopolitiskās situācijas rezultātā saistītie objektīvie apstākļi.

Situācija degvielas mazumtirdzniecībā Baltijas kontekstā ir salīdzināma, ņemot vērā, ka lielākie degvielas mazumtirgotāji saimniecisko darbību veic visā Baltijas reģionā (piemēram, Neste, Circle K, Viada u.c.). Arī Lietuvas konkurences iestāde, veicot līdzīgu degvielas cenu pieauguma martā cēloņu izvērtējumu, nekonstatēja apstākļus, kas varētu liecināt par iespējamu konkurenci ierobežojošu rīcību degvielas mazumtirgotāju darbībās.

Par cenu salīdzinājumu ar citām Baltijas valstīm

Salīdzinot Latvijas mazumtirgotāju vidējās cenas ar cenām Lietuvā, Igaunijā, kā arī vidēji ES, KP secina, ka Latvijā degvielas cenu līmenis (bez nodokļiem²) kopumā nepārsniedz ES vidējo līmeni, un kopumā seko līdzīgai tendencei kā citās Baltijas valstīs (skatīt attēlus Nr. 3 un Nr. 4).

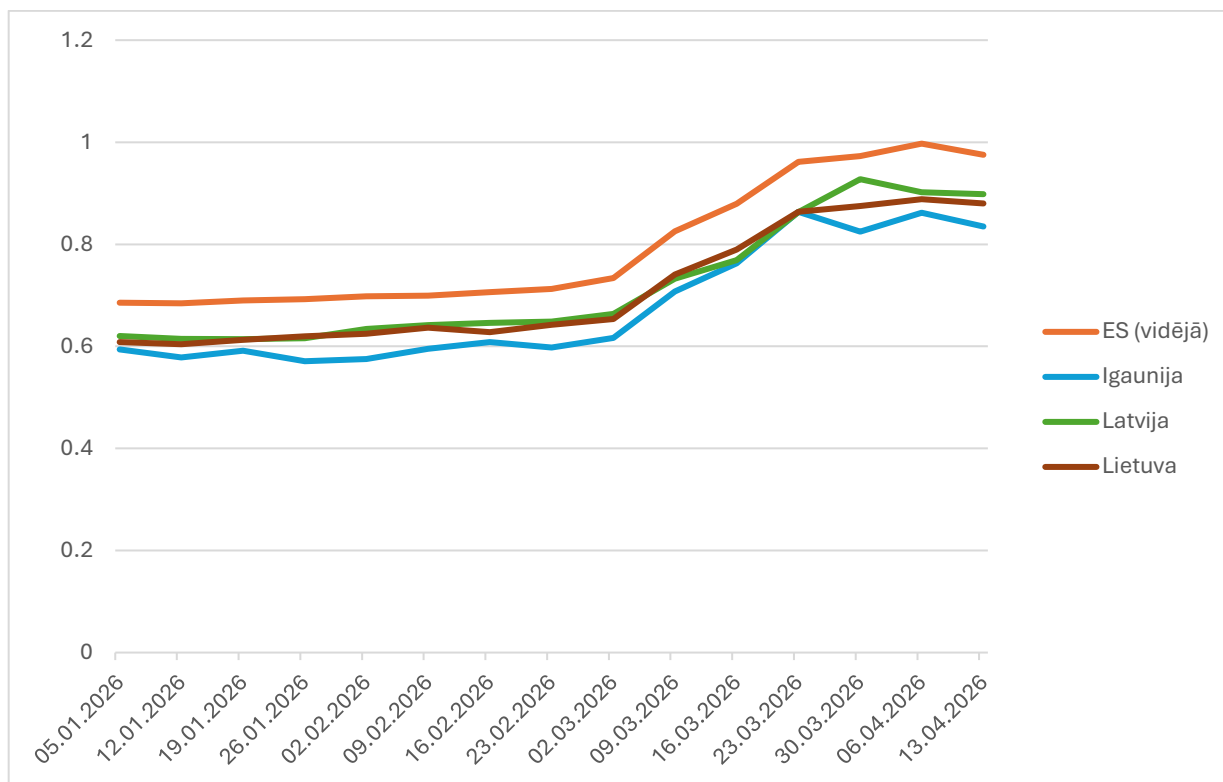
² Bez PVN, akcīzes nodokļiem un citiem netiešajiem nodokļiem naftas produktiem ES valstīs.

Dīzeļdegvielas cenu salīdzinājums ES, Latvijā, Lietuvā un Igaunijā (bez nodokļiem, EUR/L (2026. gada pirmais ceturksnis))

Avots: KP aprēķini, dati iegūti no *Weekly Oil Bulletin* https://energy.ec.europa.eu/data-and-analysis/weekly-oil-bulletin_en

Cenu pieaugums marta sākumā attīstījās līdzīgā dinamikā visās Baltijas valstīs, sakrītot gan ar ģeopolitiskās situācijas saasināšanos, kā rezultātā tika traucētas globālās naftas piegādes, gan arī ar Platts kotāciju pieaugumu starptautiskajos tirgos. Cenu pieaugums vienlaicīgi atspoguļojas gan ES vidēji, gan Baltijas valstīs, tai skaitā Latvijā.

**Benzīna 95. markas vidējo cenu salīdzinājums ES, Latvijā, Lietuvā un Igaunijā
(bez nodokļiem, EUR/L) (2026. gada pirmais ceturksnis)**

Avots: KP aprēķini, dati iegūti no Weekly Oil Bulletin https://energy.ec.europa.eu/data-and-analysis/weekly-oil-bulletin_en

Salīdzinot publiski pieejamās degvielas cenas starp valstīm, KP vērš uzmanību, ka šādi salīdzinājumi ir jāinterpretē piesardzīgi, jo katrā valstī piemēroto nodokļu apmērs var atšķirties. (Skatīt tabulu Nr.1)

Tabula Nr.1

**Akcīzes nodokļa un PVN likmju salīdzinājums degvielai Baltijas valstīs
(2026. gada pirmais ceturksnis)**

	Latvija	Lietuva	Igaunija
Akcīzes nodoklis Benzīnam (95)	0,555 EUR/l	0,466 EUR/l	0,593 EUR/l
Akcīzes nodoklis Dīzeļdegvielai	0,467 EUR/l (0,396 EUR/l laika posmā no 01.04.2026 līdz 30.06.2026)	0,466 EUR/l	0,428 EUR/l
Pievienotās vērtības nodoklis	21%	21%	24%

Avots: Weekly Oil Bulletin https://energy.ec.europa.eu/data-and-analysis/weekly-oil-bulletin_en

Kā arī jāņem vērā arī citi ar degvielas mazumtirdzniecības cenu saistītie maksājumi, piemēram, Latvijā tā ir valsts nodeva par drošības rezervju uzturēšanu.

Secinājumi

KP secina, ka degvielas cenu pieaugums 2026. gada martā, salīdzinot ar šī gada pirmajiem diviem mēnešiem, skaidrojams ar objektīvu pamatojumu, t.i., strauju iepirkuma cenu kāpumu starptautiskajos tirgos, nevis mazumtirdzniecības uzcenojuma palielināšanu. Degvielas cenu dinamika Latvijā būtiski neatšķiras un attīstās līdzīgi kā citās Baltijas valstīs un ES kopumā, kas norāda uz kopīgu ārējo faktoru ietekmi uz degvielas mazumtirdzniecības tirgu.

KP ieskatā, degvielas mazumtirdzniecības tirgū saglabājas aktīva konkurence, ko raksturo patērētāju augstā cenu jutība, kas ierobežo iespējas strauji paaugstināt cenas un degvielas mazumtirgotājiem cīņā par patērētāju liek piedāvāt degvielas cenu akcijas un lojalitātes pasākumus arī strauja cenu pieauguma apstākļos.

KP norāda, ka šobrīd izdarītie secinājumi ir sākotnēji, KP turpina saņemt un apstrādāt papildu informāciju, un aktīvi nodrošinās šī tirgus uzraudzību arī turpmāk.

KP arī sekos līdzi degvielas mazumtirgotāju rīcībai saistībā ar akcīzes nodokļa samazinājumu dīzeļdegvielai³ un tā pārnesei patērētājiem pieejamajā gala cenā, publicējot secinājumus KP tīmekļa vietnē.

³ Naftas produktu cenu pieauguma ierobežošanas likums, <https://likumi.lv/ta/id/367365-naftas-produktu-cenu-pieauguma-ierobezosanas-likums>